

1. Ünite

TARİH BİLİMİ

1. Tarih Bilimine Giriş	6
2. Tarih Yazıcılığı	12
3. Tarihin Faydalandığı Bilim Dalları	14
Konu Değerlendirme Testi	18

Tarih Bilimine Giriş

02 03

Tarihin Tanımı

- En basit ifadeyle "..... geçmiş bilgisine tarih denir.
- Daha genel tanımıyla, İnsan topluluklarının geçmişteki yaşayışlarını sosyal, iktisadi, siyasi, kültürel ve dini etkinliklerini, toplumlar arasındaki ilişkilerini, yer ve zaman göstererek, belgelere dayanarak, neden-sonuç ilişkisi içerisinde ve bilimsel metodlara göre inceleyen bilim dalıdır.

Bu tanıma göre, bir olayın tarih biliminin konusu olabilmesi için;

- olayın insanlar tarafından gerçekleştirilmesi veya insanları etkilemesi
- olayın üzerinden belirli bir zaman geçmiş olması,
- olayın geçtiği yerin belirtilmesi
- olayın gerçekleştiği zamanın bilinmesi
- olayın belge ve kaynaklarının bulunması
- olayın bilimsel yöntemlerle incelenmesi

gereklidir.

Tarihin Konusu

- Tarih, geçmişten bu güne kadar insan etkisiyle meydana gelen olayları konu edinir.
- Aynı zamanda, olayların oluş aşamasındaki şartlarını ve onları şekillendiren kanunları da inceler.
- Bunlar ile ilgili gerçekleri ve bu güne yansımalarını ortaya çıkarmaya çalışır.

Olay ve Olgu

- Tarih olay ve olgulardan meydana gelmektedir.
- Belirli bir zaman dilimi içinde meydana gelen olaylara tarihi olay; bu olayların uzun zaman içinde kanunlara dönüşmesi, yeni bir hal alması ve insana tesir etmesinde tarihi olgu denir.
- Olayın başlangıç ve bitiş tarihi nettir. Olguda ise zaman ve mekân net değildir.
- Örneğin, Malazgirt Savaşı tarihi bir olay, Anadolu'nun Türkleşmesi ise tarihi bir olgudur.

Malazgirt Savaşı

14. yüzyılda Anadolu

SORU
SORU

Notlarım

Tarihte Yer-Zaman İlişkisi

- ☞ Bir olayın tarihî olay olarak kabul edilebilmesi için olayın yeri ve zamanı bilinmeli ayrıca olayın üzerinden belli bir zaman geçmiş olmalıdır.
- ☞ Tarihî olaylar belirli bir coğrafi mekânda gerçekleşir. Dolayısıyla coğrafi koşulların olayların oluşumu ve gelişimi üzerinde etkisi olmaktadır.
- ☞ Her bölgenin coğrafi koşulları insan topluluklarını doğrudan etkiler. Bu nedenle tarihi olay incelenirken o dönemin ve bölgenin şartları dikkate alınmalıdır.
- ☞ Örneğin sulama imkânları elverişli bölgelerde yaşayanlar tarımla uğraşırken, tarıma elverişsiz bölgelerde yaşayanlar geçimlerini hayvancılık ve avcılık yaparak sürdürürler.

SORU
SORU

Tarih Biliminin Yöntemi

- ☞ Tarih bilimi, her bilim dalında olduğu gibi gerçek bilgiye ulaşmak için çeşitli yöntemler kullanır.
- ☞ Tarih bilimi diğer bilim dallarından farklı olarak geçmişte yaşananları araştırdığı için deneysel, gözlem veya olayları tekrar etmek mümkün değildir.

Tarih biliminin kendine özgü yöntemleri vardır:

a. Tarama (Kaynak arama)

- ☞ Tarihe kaynaklık edebilecek her türlü bilgi ve verilerin bulunması aşamasıdır.
- ☞ Geçmişten günümüze kalan ve tarih hakkında bize bilgi veren, her türlü malzemeye kaynak ya da belge adı verilir.

Kaynaklar oluştuğu döneme ve tarihçinin kullanım önceliğine göre iki gruba ayrılır:

- * **Birinci elden kaynaklar:** Tarihî olayın yaşandığı döneme ait her türlü bulgulardır.

Tarihte Sebep-Sonuç İlişkisi

- ☞ Tarihî olaylarda devamlılık vardır. Her olay kendisinden önceki olayın sonucu, sonraki olayın nedenidir.
- ☞ Bu durum tarihî olaylarda arasında neden-sonuç ilişkisi olduğunu gösterir.
- ☞ Örneğin I. Dünya Savaşı sonunda imzalanan antlaşmaların sonuçları bir süre sonra II. Dünya Savaşı'nın çıkmasına neden olmuştur.

Çanakkale'deki Osmanlı başarısı Rusya'da çarlık rejiminin yıkılmasına ve Rusların savaştan çekilmesine neden olmuştur.

- * **İkinci elden kaynaklar:** Olayın yaşandığı dönemin kaynaklarından yararlanılarak meydana getirilen eserlerdir. Bunlar genelde geçmişte yazılmış tarih kitaplarıdır.

Kaynaklar kullanılan malzemenin cinsine göre dört gruba ayrılır:

- * **Yazılı Kaynaklar:** Kitabeler, yıllıklar, biyografiler, takvimler, seyahatnameler, hatıralar, vakayinameler, mektuplar gibi her türlü yazılı arşiv malzemesidir.
- * **Sözlü Kaynaklar:** Geçmişten gelen şiiirler, şarkılar, halk hikâyeleri, destanlar ve atasözleri gibi kültürel kaynaklardır.
- * **Kalıntılar:** Arkeolojik kazılarda elde edilen malzemelerdir.
- * **Çizili, sesli ve görüntülü kaynaklar:** Harita, taş plak, kaset, cd, dvd, fotoğraf, video vb. ürünlerdir.

Notlarım

resim

b. Tasnif (Sınıflandırma)

- ☞ Tarihçinin bulduğu kaynakları bir düzen içinde, ana başlıklar ve alt başlıklar şeklinde sınıflandırmaya tabi tutarak bir plan oluşturduğu aşamadır.

c. Tahlil (Çözümleme)

- ☞ Elde edilen bilgi ve verilerin yeterli olup olmadığının kontrol edilmesine tahlil denir.
- ☞ Bu aşamada sınıflandırılan bilgilerin içeriği değerlendirilmeye alınır.

d. Tenkit (Eleştiri)

- ☞ En doğru bilgiye ulaşmak amacıyla bütün belgelerin eleştiri süzgecinden geçirilerek bilgilerin doğru olup olmadığının ayırt edilmesine tenkit denir.

1

Kaynaklar (yazılı, sözlü, görsel, vb.) toplanır.

2

Kaynaklar düzenli olarak sınıflandırılır.

3

Kaynakların içeriği değerlendirilir.

4

Kaynakların doğruluğu incelenir.

5

Veriler bir araya getirilerek sonuca ulaşılır.

- ☞ Kaynakların eleştirisi dış ve iç tenkit olmak üzere iki aşamada yapılır.

- ☞ Dış tenkitte kaynağın yazarı, basıldığı yer ve zamanı gibi unsurlara bakılarak belge değerinin olup olmadığına karar verilir.

- ☞ İç tenkitte ise kaynağın içinde yer alan bilgilerin güvenilir olup olmadığı üzerinde durulur.

e. Terkip (Sentez)

- ☞ Yukarıdaki aşamalar geçilip, tarihin temel özellikleri göz önüne alınarak bir sonuca ulaşılır ve bilgiler bir araya getirilerek tarihi olay yazıya geçirilir.

Tarihin Tasnifi (Sınıflandırılması)

- ☞ Tarih öğrenimini ve araştırmasını kolaylaştırmak için tarihi olaylar zaman, mekân ve konusuna göre sınıflandırma yapılmıştır.

a. Zamana Göre Sınıflandırma

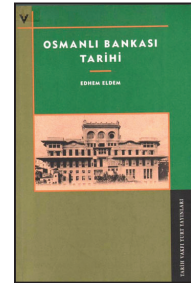
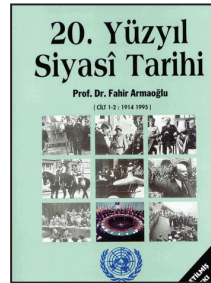
- ☞ Zaman, insanlık tarihine etki eden önemli olaylar dikkate alınarak çağ, yüzyıl gibi kronolojik dilimlere ayrılmıştır. (Orta Çağ, XX. Yüzyıl, gibi)
- ☞ Çağların başlangıçları toplumlara ve tarihçilere göre değişiklik gösterebilir.
- ☞ Tarih çağları dünyanın her bölgesinde aynı anda, aynı şekilde gerçekleşmez.
- ☞ Tarih araştırmasına konu olan eserler Yakın Çağ Tarihi, XIX. Yüzyıl Tarihi gibi isimler alır.

b. Mekâna Göre Sınıflandırma

- ☞ Tarihi olayın geçtiği yer ve coğrafi sınırlar dikkate alınarak yapılan sınıflandırmadır.
- ☞ Orta Asya Tarihi, Ankara Tarihi, Fransa Tarihi veya Anadolu Tarihi gibi.

c. Konuya Göre Sınıflandırma

- ☞ Toplamların siyasi, hukuki, kültürel, dini gibi yönlerinin ayrı ayrı incelenmesidir.
- ☞ Askeri Tarih, Hukuk Tarihi, Osmanlı Kültür Tarihi gibi.

Notlarım

Zaman ve Takvim

- ☉ Zaman, bir olayın ve oluşun içinde geçtiği, geçmişte olduğu ve geçeceği süredir.
- ☉ Takvim ise zamanı günlere, aylara ve senelere bölme yöntemidir.
- ☉ Tarihi olayların zamandaki yerinin incelenebilmesi de takvimler sayesinde mümkündür.
- ☉ Zamanın ölçülmesinde ve takvimin oluşumunda Güneş ve Ay kullanılmıştır.

Ay Takvimi

- ☉ Takvimin oluşumunda Ay esas alınır ve Ay'ın Dünya etrafında 12 kez dönüşü bir yıl (354 gün) olarak hesaplanır.
- ☉ Tarihte bilinen ilk takvim Sümerler tarafından kullanılan Ay takvimidir.

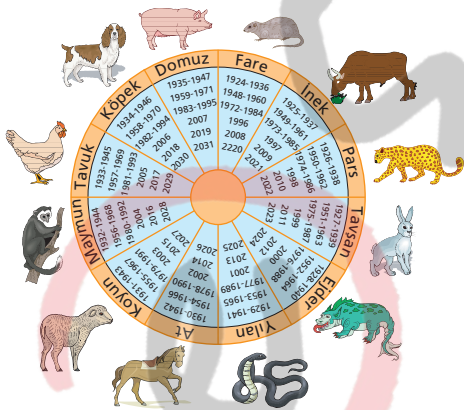

etkinlik

Türklerin Kullandıkları Takvimler

a. On İki Hayvanlı Türk Takvimi

- ☉ En eski Türk takvimidir. Kök Türkler, Kutluklar, Uygurlar kullanmıştır.
- ☉ Güneş yılı esasına dayanır. Bir yıl; 365 gün, 5 saat kabul edilmiştir.
- ☉ 12 yılda bir devir yapan bu takvimde her yıl bir hayvan adıyla, aylar da sayılarla anılır.

Notlarım

Ay yılı, Güneş yılından 11 gün eksik olduğu için ülkemizde İslami bayram ve özel günler her yıl 11 gün öne gelir.

Güneş Takvimi

- ☉ Güneş esas alınır ve dünyanın güneş etrafındaki bir tam dönüşü (365 gün 6 saat) bir yıldır.
- ☉ İlk Güneş takvimini Mısırlılar kullanmıştır. Bu takvim zaman içinde "Julien takvimi", ve "Gregoryen takvimi" adını almış ve günümüzde kullanılan "Miladi Takvim" in temelini oluşturmuştur.
- ☉ Toplumlar takvimlerine başlangıç olarak kendileri için önemli olay ve tarihleri kabul etmişlerdir.

Örneğin;

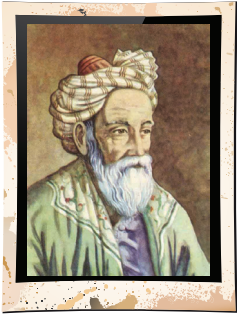
- ✓ Yunanlılar ilk olimpiyat oyunlarının yapıldığı MÖ 776'yı,
- ✓ Romalılar, Roma şehrinin kurulduğu MÖ 753'ü,
- ✓ Müslümanlar, Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göçü (Hicret) olan 622'yi,
- ✓ Hıristiyanlar ise Miladi Takvim'de Hz. İsa'nın doğum tarihi olarak benimsenen 0 (sıfır) tarihini başlangıç olarak kabul edilmiştir.

b. Hicri Takvim

- ☉ Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç ettiği Miladi 622 yılını, başlangıç kabul eden Hicri Takvim'i kullanmışlardır.
- ☉ Bu takvim Ay yılına göre düzenlenmiştir.
- ☉ Bir yıl 354 gündür.
- ☉ Bu takvimi Karahanlılar, Gazneliler, Selçuklular kullanmıştır.
- ☉ Ülkemizde 1926 yılına kadar kullanılmıştır.
- ☉ Günümüzde İslam dünyası kutsal günleri, ayları, bayramları Hicri Takvime göre belirlemektedirler.

c. Celâli Takvim

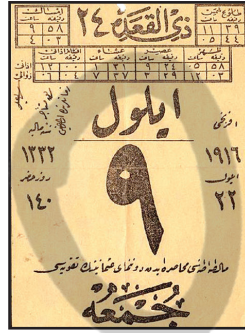
- **Büyük Selçuklu Sultanı Celaleddin Melikşah'ın** emriyle **Ömer Hayyam başkanlığındaki bir kurul tarafından hazırlanmıştır.**
- **Celâli Takvim'in başlangıç tarihi Miladi 1079 yılıdır.**
- **Güneş yılına göre düzenlenmiştir ve bir yıl 365 gün 6 saattir.**
- **Melikşah'ın ölümüne kadar Büyük Selçuklu Devleti, sonra da Babürler bu takvimi kullanmışlardır.**

➔ Celâli Takvimi Hazırlayan Ekibin Başındaki Ömer Hayyam

d. Rumî Takvim

- **Osmanlılar 1839'dan itibaren mali işlerde kolaylık sağlamak için Güneş yılına göre düzenlenmiş, (365 gün 6 saat)** Rumî Takvimi kullanmışlardır.
- **Rumî Takvim'le Miladi Takvim arasında 584 yıl fark vardır.**
- **Cumhuriyet döneminde Miladi Takvim'in kabul edilmesiyle (1926) Rumi Takvim bütçe dışında bütün resmi işlemlerden kaldırılmıştır.**

➔ Osmanlı'da Rumî Ve Hicrî Takvimi Bir Arada Gösteren Takvim Yaprağı

e. Miladi Takvim

- **Hz. İsa'nın doğumunu başlangıç olarak kabul eden bu takvim Güneş yılına göre düzenlenmiştir.**
- **Bir yıl, 365 gün 6 saattir.**
- **Güneş Takvimi, ilk kez Mısır'da ortaya çıkmış, Romalılar tarafından geliştirilmiştir.**
- **Miladi Takvim'de Hz. İsa'nın doğumu milat (1 Ocak 001) kabul edildiğinden bu takvimdeki tarihler, Hz İsa'nın doğumuna göre, Milattan Önce (M.Ö.) ve Milattan Sonra (M.S.) olarak düzenlenmiştir.**
- **Milattan önceki tarihlerin günümüzden uzaklaştıkça sayısal değeri artarken, Milattan sonraki tarihlerin, günümüze yaklaştıkça sayısal değeri artar.**
- **1 Ocak 1926'dan beri Türkiye'de kullanılmaktadır.**

? Örnek 1

Aşağıda verilen tarihlerden hangileri arasındaki zaman farkı diğerlerinden daha fazladır?

- A) M.S. 72 - M.Ö. 160
- B) M.S. 161 - M.S. 250
- C) M.Ö. 71 - M.Ö. 210
- D) M.S. 183 - M.Ö. 60
- E) M.Ö. 137 - M.Ö. 170

Çözüm 1

A seçeneğinin zaman farkı 232 yıl; B seçeneğinin zaman farkı 89 yıl; C seçeneğinin zaman farkı 139 yıl; D seçeneğinin zaman farkı 243 yıl; E seçeneğinin zaman farkı 33 yıldır.

Tarih Öğreniminin Önemi

- ☞ Tarih bilimi, insanlığın, hangi aşamalardan geçerek günümüzdeki haline ulaştığını öğrenmemizi sağlar.
- ☞ Uygarlığın oluşmasında tüm toplumların katkısı olduğunu öğreterek barış içinde yaşamaya katkı sağlar.
- ☞ İnsanlara milli bilinç, vatan sevgisi ve sorumluluk duygusu kazandırır.
- ☞ Geçmişten dersler çıkarılarak geleceğe daha güvenle bakılmasını sağlar.
- ☞ Geçmişteki ve günümüzdeki olaylar arasında ilişki kurmayı sağlar.

Atatürk'ün Tarih Öğrenimine Verdiği Önem

Atatürk "Büyük devletler kuran atalarımız, büyük ve kapsamlı medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkik etmek, Türkiye'ye ve cihana bildirmek bizler için bir borçtur. Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça, daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır." sözleriyle tarih biliminin önemine dikkat çekmiştir.

Tarih Biliminin Özellikleri:

- ☞ Geçmişte yaşamış olan insan toplumlarının ortaya koydukları her etkinlik ve gelişme tarihin konusuna girer.
- ☞ Tarihçi taraf tutmadan olayları objektif olarak değerlendirmelidir.
- ☞ Tarihi olayları değerlendirirken, olayın meydana geldiği dönemin koşulları mutlaka göz önünde tutulmalıdır.
- ☞ Olaylarda yer ve zaman gösterilmelidir.
- ☞ Olaylar birdenbire ortaya çıkmadığından neden-sonuç ilişkisi gösterilmelidir.
- ☞ Tarihte benzer olaylar olabilir, fakat bir olayın aynen tekrar ettiği söylenemez.
- ☞ Tarih, yeni belgeler ortaya çıktıkça yeniden değerlendirilmelidir. Bulunacak her yeni belge tarihî bilgileri güçlendirir veya değişikliğe uğratabilir.

Atatürk,

- ✓ Türk tarihinin sadece Osmanlı tarihinden ibaret olmadığını göstermek,
- ✓ Türk tarihi hakkında dünyada yanlış bilinen yargıları ortadan kaldırmak,
- ✓ Anadolu tarihiyle ilgili daha geniş araştırmalar yapılması,
- ✓ Türk tarihinin etraflı bir biçimde incelenmesi için Türk Tarih Kurumu'nu kurmuştur (1931).

Atatürk Adana İsmet Paşa Kız Enstitüsünde Tarih Dersinde

resim

- ☞ Örneğin Osman Bey adına basılmış bir paranın bulunması Osmanlı tarihi ile ilgili bilgileri; İstanbul Yenikapı'da Marmaray kazılarında ortaya çıkan arkeolojik bulgular da İstanbul'un bilinen tarihini değiştirmiştir.

Yenikapı Marmaray Kazılarında Bulunan Batık Gemiler

resim

soru

Notlarım

Tarih Yazıcılığının Gelişimi

- İnsanlar yaşadıkları olayları ve edindikleri tecrübeleri kendilerinden sonraki nesillere aktarma ihtiyacı duymuşlardır.
- Bu durumun sonucunda kendileri hakkında çeşitli konuları yazılı hale getirmişler ve tarih yazıcılığının ilk örneklerini vermişlerdir:
 - Hititlerde Anallar (yıllıklar)
 - Kök Türklerde Kitabeler (yazıtlar)
 - Ruslarda Kronikler
 - Osmanlılarda Vakayinamelertarih yazıcılığı örnekleridir.
- İslam tarih yazıcılığı, VII. yüzyılda ortaya çıkmıştır.
- IX. Yüzyılda Taberi, XV. Yüzyılda İbn Haldun önemli İslam tarihçilerindendir.

- Orta Çağ Avrupası'nda tarih anlayışı, eleştiriden uzak, "kilise tarihi" şeklindedir.
- XVII. ve XVIII. yüzyılda ansiklopedik eserler XIX. yüzyılda ise genel tarih, milletler ve ülkeler tarihi, dinler ve medeniyetler tarihi, düşünce ve felsefe tarihleri yazılmıştır.
- XX. yüzyılda biyografi çalışmaları ile gazeteciliğe ve sosyolojiye dayanan yeni tarih anlayışları ortaya çıkmıştır.
- Tarih yazıcılığı insanların ihtiyaçlarına, beklentilerine, yaşadıkları dönemin şartlarına göre değişiklik göstermiş ve farklı tarih yazım şekilleri geliştirilmiştir.

a. Hikayeci (Rivayetçi) Tarihçilik

- Geçmişte yaşanmış olayların bir hikâye tarzında ve insanüstü unsurlarla iç içe olarak aktarıldığı tarih yazımıdır.
- Neden-sonuç ilişkileri yeterince vurgulanmamıştır.
- Eski Yunan'da Herodotos, bu tarz tarih yazımının ilk örneğini vermiştir.

→ Herodot'un Bodrum'da Bulunan Heykeli

b. Öğretici (Pragmatik) Tarihçilik

- İnsanlara belli konuları öğretmek, toplumun ahlaki ve milli değerlerini geliştirmek, onların ders almalarını sağlamak amacıyla yazılan eserlerdir.
- Genellikle başarısızlıklar ve yenilgiler konu edilmezler.
- Peleponnes Savaşları'nı anlatan Tukidides bu alanın ilk temsilcisidir.

c. Araştırmacı (Bilimsel) Tarihçilik

- Günümüzde yaygın olarak kullanılan tarih yazım şeklidir.
- Bu anlayışa göre, tarih çalışmalarında yer-zaman, neden-sonuç gibi unsurlar göz ardı edilmemelidir.
- Bilimsel yöntemler kullanılarak objektif sonuçlara ulaşılmasını öngörür.

resim

etkinlik

soru

Notlarım

Kronikçilik: Tarihi gelişmeleri, meydana geldikleri zamanı dikkate alarak art arda sıralayan tarih yazımıdır.

Tarih Felsefesi: Uygarlıkların tarih sahnesine çıkışı ve ayrılışlarını genel yasalara bağlı olarak açıklamaya çalışır.

Türklerde Tarih Yazıcılığı

a. Osmanlılarda Tarih Yazıcılığı

- Osmanlılarda tarih yazıcılığı **bir devlet politikası** olarak ortaya çıkmıştır.
- Temel amaç, **devletin zafer ve başarılarını gelecek nesillere aktarmaktır.**
- Osmanlılarda XVIII. yüzyıla kadar olayları devlet tarafından görevlendirilen "Şehnameci" denilen görevliler tarih yazıcılığı ile görevliydi.
- XVIII. yüzyıldan itibaren **Vakanüvislik** ortaya çıkmıştır.
- Devlet görevlisi olan Vakanüvisler, **bir yandan kendilerinden önce yazılanları toplamışlar, diğer yandan da kendi dönemlerine ait olayları** kaydetmişlerdir.
- Osmanlılar **İslamiyet öncesi Türk Tarihi'ni büyük ölçüde ihmal etmiş** İslam merkezli bir tarih anlayışını benimsemişlerdir.

- Osmanlılardan ilk vakanüvis **Naima Efendi'dir.** Ayrıca Hoca Saadettin Efendi, Pecevî, Selânikî ve Ahmet Cevdet Paşa da ünlü tarihçilerdir.

Naima Efendi Adına Basılmış Posta Pulu

b. Cumhuriyet Dönemi'nde Tarih Yazıcılığı

- Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren **Atatürk'ün öncülüğünde** "yeni tarih anlayışı" ortaya çıkmıştır.
- Türklerin **İslamiyet'i kabullerinden önce de zengin bir kültüre sahip olduklarını, dünya uygarlığına önemli katkı sağladıklarını** görüşünü savunan Atatürk, Türklerin tarihini araştırmaya büyük önem vermiş, bu amaçla 1931 yılında **Türk Tarih Kurumu'nu (Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti)** kurdu muştur.
- Bu dönemde yapılan çalışmalarla Osmanlıların **İslam merkezli tarih anlayışı yerine, "Türk Tarih Tezi"** ortaya çıkmıştır.
- Bu tez ile **Türklerin dünya uygarlıklarının gelişiminde önemli bir yere sahip olduğunun kanıtlanması** amaçlanmıştır.

? Örnek 2

İnsanların olayları sonraki nesillere aktarma ihtiyacı tarih yazıcılığını ortaya çıkarmıştır. Ancak tarih yazıcılığı zaman içinde hikâyeci, öğretici ve bilimsel tarih yazıcılığı olarak ayrılmıştır.

Bu gelişmenin ortaya çıkmasında,

- I. zamanla insanların düşüncelerinin değişmesi,
 - II. siyasi, sosyal ve ekonomik değişimler yaşanması,
 - III. toplumlar arasında farklılıklar olması
- durumlarından hangilerinin etkili olduğu savunulabilir?**

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

Çözüm 2

Tarih yazıcılığının zamanla farklı bölümlere ayrılması, temelde insanların ve toplumların farklı düşünce ve kültürlere sahip olmasıyla ilişkilidir. Üç öncülde belirtilen gelişmeler de bu farklılıkları destekleyen durumlardır.

Notlarım

Coğrafya

- ✓ Yeryüzü şekillerini ve iklim koşullarını inceleyen bu bilim dalı, bahsedilen bu unsurların insan topluluklarının yaşam biçimleri ve faaliyetleri üzerindeki etkileriyle ilgili olarak önemli bilgiler sağlar.

Nüsmizmatik

- ✓ Paraları inceleyen bilim dalıdır.
- ✓ Özellikle eski devirlere ve uygarlıklara ait paraların incelenmesi yoluyla tarih bilimine veri sağlar.
- ✓ Bu paraların kim tarafından ve ne zaman bastırıldığı bilgisine ulaşmayı sağlar.

Nüsmizmatik Biliminin İlgilendiği Eski Paralar

Paleografya

- ✓ Eski yazı bilimidir.
- ✓ Civi yazısından günümüze kadar yazının geçirdiği aşamaları inceler.
- ✓ Özellikle eski uygarlıklara ait yazı ve alfabeleri inceleyerek eski metinlerin çözümlenmesinde ve içerdikleri bilgilerin aydınlatılmasında rol alır.

Filoloji

- ✓ Toplumlar tarafından kullanılan dilleri farklı yönleri ve özellikleri açısından konu edinen bilim dalıdır.
- ✓ Bugün herhangi bir toplum tarafından kullanılmayan dillerin incelenmesi ve bu dillerle yazılmış eski metinlerin çözümlenmesinde önemli bir rol üstlenir.

Heraldik

- ✓ Devlet ve hanedanlara ait armaları inceleyen bilimdir.

Kronoloji

- ✓ Tarihi olayların zamanını ve oluş sırasını belirler.

Arkeoloji

- ✓ Toprak ve su altında kalmış tarihi malzemelerin ve kalıntıların, kazı çalışmalarıyla ortaya çıkarılmasını sağlar.
- ✓ Arkeolojik çalışmalar sonucunda elde edilen buluntular sayesinde özellikle tarih öncesi döneme ait incelemeler yapılabilen ve sağlıklı bilgilere ulaşılabilir.

→ Bir Arkeolojik Kazı Çalışması

Diplomatik

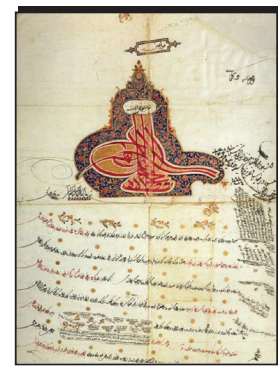
- ✓ Belgeler bilimidir. Fermanları, buyrukları, antlaşma metinlerini, devletlerarası yazışmaları inceleyen bilim dalıdır.

Epigrafi

- ✓ Anıtlar üzerinde yazılmış yazıları (kitabe) inceler.

Orhun Anıtları Epigrafinin İnceleme Alanıdır.

III. Mustafa Dönemi Fermanı

Antropoloji

- ✓ İrk bilimi de denilmektedir.
- ✓ Yazının icadından önceki devirlerden başlayarak insanın iskelet ve kafatası yapısının fiziksel özelliklerini inceler.

Etnografya

- ✓ Toplumların örf, âdet ve gelenekleri ile sosyal ve kültürel yapılarını inceler.

Sosyoloji

- ✓ İnsan topluluklarının yaşayışlarını, kurumlarını ve kurumların toplum yaşamı üzerindeki etkilerini inceler.

Sanat Tarihi

- ✓ Bu bilim fertlerin ve toplumların bıraktıkları eserleri inceleyerek kültürel gelişmişlikleri hakkında bilgi verir.

Edebiyat

- ✓ Tarihi olayların büyük bölümü edebiyata konu olmuş ve edebiyat sayesinde günümüze kadar ulaşabilmiştir.

Ekoloji

- ✓ Canlıların birbirleri ve çevreleriyle ilişkilerini inceleyen ve doğanın korunmasına yönelik çalışmalar yapan ekoloji sayesinde, doğal dengedeki bozulmaların insanlar üzerindeki etkisi incelenir.

Onomastik

- ✓ Yer adlarını inceleyen bilim dalıdır. Tarihe konu olan yerlerin adlarının tespitinde bu bilim dalından yararlanır.

İstatistik

- ✓ Belirli bir amaç için veri toplama, araştırma ve değerlendirme bilimi olarak tarihi olayların aydınlatılmasına katkı sağlamaktadır.

Felsefe

- ✓ İnsana doğru düşünmeyi, veriler arasında ilişki kurmayı, olaylara farklı açıdan bakmayı öğretir.
- ✓ Bu sayede olayların farklı yönleri, farklı neden ve sonuçları ortaya konulabilir.

Hukuk

- ✓ Hukuk kuralları, insanların birbirleriyle ve devletle ilişkisi hakkında ipuçları verir.

Kimya

- ✓ Karbon 14 metodu ile buluntuların madde yapısını inceleyerek hangi döneme ait olduğunu belirlenmesi ile tarihe yardımcı olur.
- ✓ Özellikle Tarih öncesi dönemi aydınlatmaya katkı sağlar.

resim

? Örnek 3

Türklerin Arap yazısından geliştirdikleri rik'a, sülûs, divani gibi yazı çeşitleri aşağıdaki bilim dallarından hangisinin alanına girer?

- A) Paleografya
- B) Diplomatik
- C) Heraldik
- D) Epigrafi
- E) Kronoloji

Çözüm 3

Yazı ile ilgili araştırmalar yapan bilim dalı Paleografya'dır. Diplomatik devletler arasındaki resmi yazışmaları, Heraldik armaları, Epigrafi kitabeleri, Kronoloji ise takvimleri inceler.

soru

etkinlik

Notlarım

etkinlik

Aşağıda verilen cümlelerin karşısına doğru ise **D**, yanlış ise **Y**, harflerini yazınız.

1. Türklerin kullandıkları takvimlerden sadece Hicri Takvim "Ay Yılı" esasına dayanır.
2. Tarih çağları, Hz. İsa'nın doğumu kabul edilen 0 (sıfır) ile başlar.
3. Osmanlı tarihçiliği "İslami merkezli tarih" anlayışına dayalıdır.
4. Türkler İslâmiyet'in kabulünden önce "Celâli Takvimini" kullanmışlardır.
5. Tarih öncesi dönemi inceleyen bir tarihçi en çok arkeoloji biliminin yardımına ihtiyaç duyar.
6. Bir olayın tarihi bir olay kapsamı içinde değerlendirilebilmesi için olayın yazılmış olması gereklidir.
7. Türk Tarih Tezi, Türklerin Anadolu'da ortaya çıktığını iddia eder.
8. Tarih araştırmalarında deney ve gözlem yapılamaz.
9. Tarih biliminin yöntemlerinde son aşama tahlil(çözümleme)dir.
10. "19. Yüzyıl Anadolu Tarihi" adlı bir tarih çalışmasında hem zamana, hem de mekâna göre tasnif söz konusudur.
11. Efsaneler, destanlar ve şiirler tarih bilimi için kaynak niteliği taşımazlar.
12. Günümüzde yaygın olarak kullanılan Miladi Takvimin temeli Julien Takvimine dayanır.

Notlarım

etkinlik

Aşağıdaki kavram ve açıklamaları eşleştiriniz.

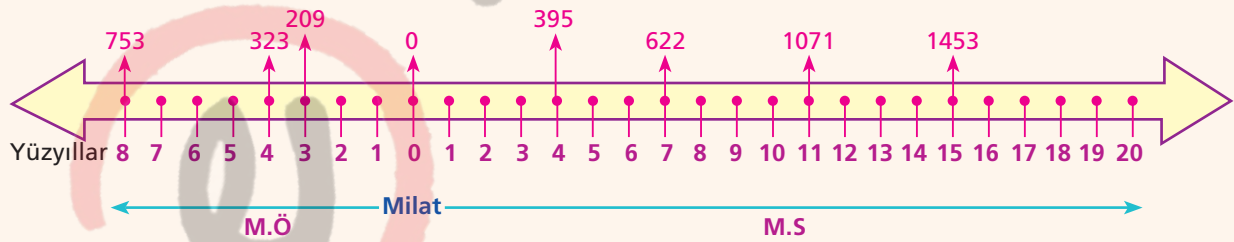
Kavramlar		
1.	Arkeoloji	a
2.	Tahlil	e
3.	Kronoloji	g
4.	Terkip	h
5.	Tenkit	c
6.	Nüvizmatik	ı
7.	Antropoloji	b
8.	Tasnif	f
9.	Öğretici Tarih	i
10.	Hikâyecî Tarih	j
11.	Vakanüvis	k
12.	Bilimsel Tarih	d

	Açıklamalar
a.	Kazı bilimi
b.	İnsan bilimi
c.	Eleştiri
d.	Araştırmacı Tarih
e.	Çözümleme
f.	Sınıflandırma
g.	Zaman bilimi
h.	Sentez
ı.	Eski para bilimi
i.	Pragmatik Tarih
j.	Rivayetçi Tarih
k.	Osmanlı'da tarih yazıcısı

etkinlik

Aşağıda verilen tarihleri, tarih çizelgesindeki uygun yerlere yazınız.

1. Hicret, 622
2. Hz. İsa'nın doğumu
3. Roma'nın ikiye ayrılması, 395
4. İstanbul'un fethi, 1453
5. Büyük İskender'in ölümü, M.Ö. 323
6. Mete Han'ın Kağan oluşu, M.Ö. 209
7. Malazgirt Savaşı, 1071
8. Roma'nın kuruluşu, M.Ö. 753

Notlarım

1. Türkler, İslamiyet'ten önce On İki Hayvanlı Türk Takvimini kullanmışlardır. Bu takvim, yılı, 365 güne bölen bir güneş takvimidir.

Bu açıklamaya göre Türklerin hangi bilim dallarında gelişme gösterdikleri söylenebilir?

- A) Tıp-Astronomi
B) Geometri-Matematik
C) **Astronomi-Matematik**
D) Matematik-Tıp
E) Geometri-Astronomi
2. Çeşitli dönemlere ait eserler, birinci elden kaynak olarak değerlendirilebilir; ancak, tarihçiler Ortaçağ Avrupası'nda krallar adına yazılmış kitapları ikinci elden kaynaklar olarak kabul etmişlerdir.

Krallar adına yazılan kitapların birinci elden kaynak olarak gösterilememesinin temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yer ve zaman göstermemesi
B) Bilimsel olması
C) Yazılı belgelere dayanması
D) **Objektif olmaması**
E) Hikâyeci bir anlatımının olması
3. Bir tarihi olayı araştıran tarihçi, önce konuyla ilgili kaynakları, belgeleri ve bulguları arayıp bulur, sonra bu verileri bir plan dâhilinde tasnif eder ve çözümlenmeye tabi tutar. Ancak bu aşamada elde edilen bilgilerin gerçek veya sahte olup olmadığını araştırmak için tarih tenkidi, yani kritiğini yapmak zorundadır. En sonunda ise bu bilgilerin sentezi yapılarak bir plana göre yazılır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi, tarih araştırmalarında başvurulan bir yöntem olamaz?

- A) Kaynak taraması yapmak
B) Bilgileri belli başlıklar altında sınıflandırmak
C) **Araştırmada ulusal bilinci vurgulamak**
D) Elde edilen verileri bir sıraya göre yazıya dökmek
E) Bilgileri yazmadan önce eleştiri süzgecinden geçirmek

4. "Tarih, geçmişle gelecek arasında kurulan bir köprü, sürekli bir diyalogtur" **diyen bir tarihçi, tarihin özelliklerinin hangisini özellikle vurgulamaktadır?**

- A) Tarihin belgelere dayanmasını
B) **Sebep-sonuç ilişkisini**
C) Tarihin objektif olmasını
D) Yer-zamanın belirtilmesini
E) Geçmişini incelemesini

5. Geçmişte kullanılan farklı yazı çeşitlerini inceleyerek olayları aydınlatmaya çalışan bir tarihçi;

- I. Kitabeler ve anıtlar,
II. Yıllıklar ve hatıralar,
III. Fermanlar ve beratlar

gibi belge ve bulguların hangilerinden yararlanır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) **I, II ve III**

6. Tarihçi, objektif ve güvenilir olmalı ve ayrıca belgelere dayanarak olayları gün ışığına çıkarmalıdır.

Bu bilgilere dayanarak, tarihçi için,

- I. Deney ve gözlem yapmalıdır.
II. Olayları tarafsız gözle araştırmalıdır.
III. Olaylar, sebep - sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirmelidir.
IV. Sadece sözlü kaynaklardan yararlanmalıdır.

ifadelerinden hangileri söylenemez?

- A) I ve II B) II ve III C) **I ve IV**
D) II ve IV E) III ve IV

7. Tarih araştırmacılarının kullandığı kaynaklardan bazıları şunlardır:

- I. Yıllıklar
II. Soy kütükleri
III. Fermanlar
IV. Destanlar

Bunlardan hangileri yazısız kaynak grubunda yer alır?

- A) **Yalnız IV** B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

8. Türklerin günümüze kadar kullandığı takvimler şunlardır:

- I. Hicri takvim
- II. Miladi takvim
- III. Celali takvim
- IV. Rumi takvim
- V. On İki Hayvanlı takvim

Bunlardan hangilerinin meydana gelişinde Türklerin katkısından söz edilebilir?

- A) I ve II B) II ve III C) III ve IV
D) IV ve V E) III, IV ve V

9. Aşağıdaki takvimlerden hangisinin temeli Sümerlere dayanır?

- A) Rumi takvim
B) Miladi takvim
C) Hicri takvim
D) 12 Hayvanlı takvim
E) Celali takvim

10. Aşağıdaki bilim dallarından hangisi tarihi olayların birbirinden ayırt edilmesinde yararlanılan mekan ve zamanla ilgili bilimlerdir?

- A) Filoloji-Epigrafi
B) Nüvizmatik-Diplomasi
C) Coğrafya-Kronoloji
D) Arkeoloji-Paleografya
E) Toponimi-Heraldik

11. "Tarih bilimi geleceğe yön verir".

Tarih biliminin aşağıdaki özelliklerinden hangisi bu yargıya kanıt olarak gösterilebilir?

- A) Olayları belgelere dayandırır.
B) Ulusal birlik ve beraberliği pekiştirir.
C) İnsan topluluklarının geçmişteki yasayışlarını inceler.
D) Geçmişten dersler alınmasını sağlar.
E) Olayları sebep sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirir.

12. Tarihin sınıflandırılmasında genelde aşağıdakiler ölçüt alınmaktadır:

- Zamana göre
- Mekâna göre
- Konuya Göre

Bu sınıflandırmalar,

- I. İlkçağ Tarihi,
- II. Peygamberler Tarihi,
- III. Anadolu Tarihi

konularıyla ilişki bakımından aşağıdaki seçeneklerden hangisinde doğru olarak sıralanmıştır?

	Zaman	Mekân	Konu
A)	I	II	III
B)	I	III	II
C)	II	I	III
D)	II	III	I
E)	III	II	I

13. Sadece bir devlet ya da toplumu ilgilendiren tarih çeşidine "Özel Tarih" denir.

Buna göre,

- I. Türk Tarihi,
- II. Kıbrıs Türkleri Tarihi,
- III. Avrupa Tarihi

araştırmalarından hangileri özel tarih kapsamına girer?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

14. İnsanoğlunun yaşanılan zaman dışında, geçmiş ve gelecek dönemleri doğru bir zamanlama ile belirtme ihtiyacı zaman çizelgesinin hazırlanmasında itici bir güç olmuştur.

İnsanoğlunun zamanı belirleme ihtiyacı aşağıdakilerden hangisinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur?

- A) Takvim biliminin
B) İlk matematiksel işlemlerin
C) Geometri çalışmalarının
D) Çivi yazısının
E) Duvar resimlerinin

TEST OKULU